

DIDÀCTICA

Jornades de Didàctica de la Història i la Geografia al Batxillerat

Primera Trobada de Seminaris de Catalunya (12, 13 i 14 de set. 1985)

Aquesta informació sobre la Primera Trobada de Seminaris pretén, ultra acostar a la Universitat les experiències que es realitzen als centres de Batxillerat, interessar els historiadors i estudiants d'història en els problemes que ens planteja avui la didàctica de la història. També volem mentalitzar els estudiants d'història en el sentit que una cosa és aprovar una carrera d'història i una altra molt diferent és ensenyar història a uns adolescents, la majoria dels quals no estan motivats per l'estudi del "*passat de la humanitat*". També volem que serveixi per propiciar un acostament entre Universitat i docents per tal que, sense jerarquies acadèmiques ni desigs d'imposar criteris, s'obri un diàleg/debat sobre el paper de la història avui als nostres ensenyaments no universitaris.

Quan "*Manuscrits*" ens proposà d'escriure un article de Didàctica de la Història, vàrem pensar que, per als possibles lectors d'aquesta revista, alumnes i professors de la secció d'Història Moderna, fóra més interessant i més útil una panoràmica sobre les experiències que es realitzen en aquests moments als nostres centres de Batxillerat, que no pas una reflexió teòrica sobre Didàctica de la Història; per aquest motiu proposàrem d'ajornar la nostra col.laboració fins després de la Primera Trobada de Seminaris, per tal de poder presentar-ne un balanç.

Per què una Trobada de Seminaris?

Com molts dels professors interessats per la problemàtica de l'ensenyament de la Història en l'adolescència, i que ens hem format en "*Escoles d'Estiu*", ICEs, lectures, i sobretot en la nostra tasca diària a les aules, comencem a pensar en la possibilitat que gent com nosaltres, que ha passat del llibre de text i dels programes oficials a l'experimentació de programes, metodologies i materials alternatius, pogués tenir un marc en el qual poder intercanviar les seves experiències, presentar els seus problemes, els seus materials, i trencar l'aïllament del treball individual o de seminari.

Els professors vàrem començar a treballar en el programa a partir de les experiències presentades. S'intentà d'agrupar-les per temes: Història i Geografia local, Museus, Arxius, Vídeo, Microordinadors, Experiències interdisciplinàries...

Finalment s'aglutinaren en tres eixos: "*La Història local, els arxius i museus, i l'ensenyament mitjà*", en el qual va actuar de moderador i coordinador Joan Garriga, professor de l'Institut de Batxillerat de Granollers; "*Vídeo, ordinadors i didàctica de la història i la geografia*", moderador i coordinador Joan Roig, de l'Ins-

titut de Batxillerat Menéndez i Pelayo, de Barcelona; i "*Metodologies i dossiers alternatius*", moderador i coordinador Gonçal Zaragoza, Inspector de Batxillerat de la Generalitat.

El resultat fou tres dies, molt densos, de conferències, experiències i debats, en els quals participaren uns 300 professors.

La justificació d'aquests tres eixos d'anàlisi no és necessària, si bé no responia a un criteri científic de classificació. La "*història local*" replanteja l'esforç d'acostar l'alumne al seu entorn més pròxim, i qüestiona la teoria de generalització i elaboració de models a partir de les dades concretes. Planteja també la necessària utilització de tots els recursos didàctics del medi, especialment els oblidats arxius i els poc utilitzats museus. Ricardo García Cárcel va pronunciar una suggerent conferència on situà la investigació d'història local dins de grans contextos, relacionant-la amb l'actual història de les mentalitats, i indicant les principals obres i aportacions realitzades a Catalunya en els darrers anys.

Vídeo i ordinadors interessien, no pas per la seva utilització en la investigació, sinó per les possibilitats que tenen de convertir-se en "*learning machines*". En aquest sentit sobresortiren les aportacions dels geògrafs, i va quedar de manifest que un docent no pot convertir-se en un expert informàtic o iconològic. Queda encara una gran tasca d'anàlisi a fer en aquests dos camps, sobretot per l'escassetat de materials desenrotllats comercialment i privadament.

I per últim, les "*metodologies i dossiers alternatius*", amb aquesta denominació de calaix de sastre, es revelaren l'apartat més polèmic de les Jornades, ja suposat, en indicar "*alternatiu*" com a referència. Perquè, alternatiu respecte a què? Evidentment, respecte al que és "*normatiu*", és a dir, a allò que ha estat imposat no tant per una legislació ambigua, com per una pràctica rutinària. Dins del caràcter "*alternatiu*" hi cap tot, i per això es va haver de subdividir la sessió en molts apartats.

Per què unes Jornades de Didàctica?

A Catalunya la preocupació per la didàctica de les ciències humanes té una llarga història. Les referències a l'Institut-Escola i a la recepció de moviments renovadors de més enllà del Pirineu resulta inevitable, així com el model de didàctica activa de tota l'"*escola catalana*" dels anys cinquanta i seixanta, al voltant del grup de "*Rosa Sensat*" i de les "*Escoles d'Estiu*". Totes aquestes tendències anteriors al 1975 es produïren al marge del sistema oficial, d'esquena a les escoles de magisteri i als ICEs de les Universitats; només en els anys setanta començaren a relacionar-se amb les institucions oficials els anomenats "*grups de renovació pedagògica*".

Referint-nos específicament a l'ensenyament de la història al Batxillerat, hem d'indicar que ha calgut molt de temps i molts d'esforços arribar a reconèixer l'especificitat d'aquesta didàctica. Els professors d'Instituts i d'escoles privades hem estat víctimes d'una sèrie de miratges o de complexos. Els indicarem: el *miratge universitari*, que consistia a repetir, a vulgaritzar o estrafer les classes dels professors d'Universitat; el *miratge activista*, basat en la imitació de metodologies aplicades a l'escola primària a alumnes de característiques molt diferents de les dels adolescents, i, finalment, el *miratge psicologista*, o l'aplicació poc meditada de les últi-

mes teories de l'escola piagetiana sobre l'evolució del pensament social en l'adolescent.

Durant els anys setanta s'ha adquirit un cert grau de maduresa i autonomia, però encara resulta inexcusable d'invitar algun santó (o geni) de la història com a president o figura estel·lar en tots els congressos o assemblees docents.

En aquest context hem de convenir que les Jornades de Didàctica de la Història i la Geografia celebrades el 1984 a la Universitat de Barcelona, constituïren un avanç i plantejaren en termes clars el dilema didàctica-investigació.

Davant de la teoria de l'"*especificitat de la didàctica de la història*" —defensada, per exemple, per Benvenuto Della Chiesa— aparegué la serp temptadora de la "*didàctica, acilla psicologiae*", que se sumava als tradicionals missatges paternalistes dels professors d'Universitat: "*No us excediu, professors, no experimenteu. La història és un patrimoni seriós, i només el detentem nosaltres.*"

Crònica de les Jornades

El primer dia el tema fou "*LA HISTÒRIA LOCAL, ELS ARXIVS I MUSEUS I L'ENSENYAMENT MITJÀ*". Es van donar dues conferències: "*Els Centres de Batxillerat i la Història Local com a àmbit de recerca*", a càrrec del professor Joan Garriga i Andreu; "*La Història Local i la seva perspectiva de futur*", a càrrec del professor Ricard Garcia Cárceles. Les 12 experiències presentades s'organitzaren en tres tallers simultanis: Història, Geografia i Institucions.

En el taller d'Història i sota el títol de "*Recerca de la Història Local*", es presentaren diverses experiències, entre elles la del professor Agustí Alcoberro i Pericay ("*Introducció a la investigació històrica*". Memòria d'una E.A.T.P. feta a l'I.B. "*Investigador Blanxart*", de Terrassa (Vallès Occidental). L'objectiu general d'aquesta experiència era familiaritzar els alumnes, matriculats voluntàriament en aquesta E.A.T.P., amb els problemes i els mètodes de la investigació històrica, a partir de l'estudi de Terrassa en els anys 30. El curs es dividí en vuit unitats didàctiques i dos quadrimestres; el primer és d'introducció a la investigació històrica i s'hi plantegen temes com:

—Què és la història? Per a què serveix? L'objectivitat de la història, els protagonistes, a partir de la lectura de textos seleccionats d'epistemologia de la història i d'alguns quaderns del mètode "*Fer història*" del grup Història 13-16.

—Els diversos tipus de fonts textuals primàries, a través de l'anàlisi de textos sobre bandolerisme, la pesta de 1651, el caciquisme a Terrassa.

—Els mètodes de la història quantitativa a partir de l'estudi de la població de Terrassa en el segle XX.

—"*Arxiu Històric de Terrassa*", utilitat d'un arxiu d'història local, sistemes de catalogació, història de l'arxiu.

—La Història oral, aplicada al cas de la vida quotidiana durant la guerra civil.

—L'arqueologia industrial.

—Les possibilitats dels documents gràfics, a través del material gràfic de l'Arxiu Tobella, de Terrassa.

En el segon quadrimestre els alumnes es dediquen a elaborar dos petits estudis d'història local: "*Els fets del febrer de 1932*" i "*Les dones de Terrassa durant la*

segona República". Aquí els alumnes han d'aplicar les habilitats adquirides en les unitats anteriors.

M. Canela, B. Cuñe i Ma. T. Salat presentaren: "*L'Ensenyament mitjà i els arxius comarcals: l'experiència de la recerca entre l'I.B. 'Antoni Torroja' i l'arxiu comarcal de Cervera (la Segarra).*"

Aquesta experiència es va presentar com una col·laboració entre l'arxivera local (M. Canela) i les dues professores d'Història de l'I.B., i dintre de les possibilitats que ofereixen les E.A.T.P. El tema a estudiar en el primer trimestre era la documentació referent a la Universitat de Cervera, la seva creació i les repercussions que tingué en la vida certerina. En el segon trimestre se centraren en la documentació del període 1820-23, i el tema fou el canvi d'actitud dels diversos organismes davant els fets polítics.

Al tercer trimestre s'analitzaria la desamortització dels béns eclesiàstics i la situació actual dels antics convents.

Els problemes que es van presentar eren: la falta de base històrica dels alumnes per localitzar els documents en el seu context, l'excés de documentació...

Aquestes dues experiències tenien en comú l'intent d'apropar els alumnes de BUP als mètodes d'investigació històrica i a les fonts de la història. Però en el debat que va seguir a les presentacions d'experiències, es va constatar el següent:

- Desconeixement del medi en què es mou l'ensenyant d'Història i Geografia.
- Desconeixement dels fons documentals i arxivístics.
- Desconnexió entre els I.B., les Universitats, els Arxius i els Museus.
- Desconeixement evident per part d'un gran sector de professorat, dels mètodes per a historiar.
- Crisi davant del que ha après de la Història i la Geografia i del que explica/treballa a les classes. Crisi, per tant, de didàctica.
- Però necessitat de la Història local no solament per conèixer la "*historia pròxima*", sinó per conèixer-la a través de les fonts directes i a través d'un treball d'investigació històrica que permeti de desenrotllar en l'alumne la capacitat d'observar, relacionar, deduir, analitzar, sintetitzar, criticar...

El segon dia, el tema fou "*VÍDEO, ORDINADORS I DIDÀCTICA DE LA HISTÒRIA I LA GEOGRAFIA*". Es van donar dues conferències: "*La problemàtica dels vídeos a l'ensenyament de la Història*", a càrrec del professor Joan Roig i Obiols, i "*La Història i els mitjans àudio-visuals*" a càrrec del professor Romà Gubern i Garriga-Nogués.

Les catorze experiències s'organitzaren en sis tallers simultanis:

- Vídeo, amb tota la seva problemàtica, des de l'explotació d'imatges ja editades, a la producció de vídeos didàctics.
- Micro-ordinadors, amb experiències aplicades a Història, Geografia i Art.
- Diapositives.
- Les fonts del "*Consorti d'Informació i Documentació de Catalunya*".

Tot i tenir en compte que l'ús de la informàtica a l'aula és molt minoritari, i que no és un element clau de la didàctica avui, es van presentar tres mostres de la seva utilitat: un curs d'Art; l'ordinador com un instrument per a l'ensenyament de la Història, i quatre unitats didàctiques sobre el medi urbà amb exercicis programats.

Es va presentar l'ordinador com un instrument capaç d'ajudar l'estudiant en el seu aprenentatge, i fer-lo més ràpid, eficaç i individualitzat.

Però el tema del dia fou el vídeo. Entre les experiències presentades podrien destacar-se les de Joanjo Compairé i Carme Guimerà, professors de l'I.B. "Maragall", de Barcelona, amb dos vídeos didàctics: "Entrevista amb Agnès Agboton, un testimoni de l'Àfrica negra", i "Mirar la ciutat: l'exemple de Barcelona", produïts per l'ICE de la UAB. Aquests vídeos foren realitzats per a utilitzar-los a les classes de Geografia Econòmica de segon de BUP, i van acompanyats d'unes guies excel·lents que faciliten al professor la seva explotació a la classe.

Emili Muñoz, professor de l'I.B. "Albéniz", de Badalona, va presentar una experiència de producció de vídeo amb els alumnes de la classe d'Història de tercer de BUP ("Experiència de producció d'un vídeo, 'La crisi', com a recurs didàctic d'un curs d'Economia política a tercer de BUP"). Els plantejaments inicials de l'experiència, amb paraules del mateix professor, són:

—Incorporar el vídeo al procés d'estudi dels problemes de la crisi com a eina protagonista, amb un paper propi en el procés de recerca/aprenentatge i no com a recurs pintoresc i marginal.

—Implicar tots els alumnes, dos grups de 3r., en la utilització del mitjà i evitar-ne, per tant, l'apropiació per un petit grup d'avesats.

—Elaborar un producte útil didàcticament, tant en el procés d'elaboració com en el resultat final. El procés permet exercitar qüestions com l'observació, el contacte directe amb la realitat, la capacitat d'anàlisi, la sintetització dels continguts...

Ens plantejàvem aconseguir, alhora, un producte final reutilitzable, com a material de treball per a d'altres alumnes.

L'eix de treball d'aquesta experiència sobre "La crisi" és el guió (literari i tècnic) que exigeix moltes hores de feina i aprofundir en el tema, la recerca de materials i dades d'actualitat, i que, a més a més, permet de fer un original exercici de síntesi. Tot això com a motivació per a l'aprenentatge d'un tema d'Història i com a mitjà eficaç de consolidació de coneixements.

En un altre taller, el professor Joan Roig presentà la seva experiència sobre "L'explotació didàctica d'imatges ja editades", amb dossiers i guies de treball que permeten a l'alumne de COU, en aquest cas, d'utilitzar el film com una font per a la història. Mostrà tres exemples d'utilització: "La Terra de la Gran Promesa", de Wadja, per al tema de la revolució industrial; "La Marsellesa", de Renoir, per al de la revolució francesa, i "Octubre", d'Eisenstein, per al de la revolució russa.

Però fou en el debat final del dia on sorgiren els problemes:

a) Els problemes que comporta la utilització de vídeos i ordinadors als centres: horaris, aules, material...; la dedicació, en el temps lliure del professor, per preparar els materials; el nombre reduït d'alumnes que poden intervenir directament en aquestes activitats.

b) La necessitat d'un centre de documentació i d'un centre de producció de vídeos didàctics, necessitat d'un concurs públic de guions per a vídeos didàctics.

c) La imatge i la història. Es defensaren dues postures: una defensava la visió íntegra de la pel·lícula i amb el seu format original, i criticava la tendència a la utilització de fragments com a il·lustració d'un tema, ja que trenca l'anàlisi del discurs històric que ha escollit el director del film; l'altra, defensava la manipulació de la imatge i la fragmentació dels films per a poder-los adequar a les necessitats

didàctiques, igual que fem amb els textos escrits, encara que recomanava una visió íntegra de l'obra, però no a la classe d'Història.

d) La desproporció entre el temps i el treball invertits en la producció de vídeos i la seva utilitat. Què és més important, el procés o el producte final?

e) Quin tipus d'història expliquem als nostres alumnes? I, què consideren significatiu històricament? Això porta els nostres alumnes, evidentment, a una determinada lectura de la vida.

El tercer dia el tema fou "*DOSSIERS I MATERIALS ALTERNATIUS*". La conferència fou a càrrec de l'inspector de Batxillerat Gonçal Xaragoza, que parlà sobre "*Velles ciències i noves metodologies*". Intentarem d'esbossar les aportacions més representatives dels tallers, excepció feta del segon taller, dedicat exclusivament a experiències de Geografia, i el tercer, titulat "*Fires Medievals*", que presentà dues experiències d'empatia i dramatització realitzades als instituts "*Pau Vila*", de Sabadell, i al d'Arenys de Mar.

Començarem pel primer taller, dedicat a experiències de tipus interdisciplinari, tot citant les quatre presentades. Direm que, en l'anàlisi posterior, tots els participants feren referència a les dificultats de portar-les a terme, tant per les rigideses estructurals dels *curricula*, com per la inflexibilitat de l'organització interna dels centres.

—*Eleccions al Parlament de Catalunya el 1984*. Experiència realitzada a l'I.B. "*Milà i Fontanals*", de Barcelona (Joana Amengual, Jaume Jorba, Jaume Jornet, Roser Reynal). El treball fou realitzat per alumnes de primer de BUP, i analitzaren les citades eleccions des de quatre perspectives diferents: la història, les matemàtiques, la llengua i el dibuix. "*El coneixement de les nostres realitats* —deien els professors encarregats— *ha de ser, creiem, un motiu prou engrescador per extreure'n dades, coneixements i conceptes que possibilitin una posterior globalització.*"

L'interès del projecte es fundava a utilitzar processos matemàtics per comprendre una realitat social (raó, proporció, funció de proporcionalitat, estadística descriptiva). L'avaluació posterior indica que "*el grup dels nois amb els quals es va portar a terme l'experiència, va passar, de ser considerat com un dels més conflictius del centre, a un dels més conscients, i es notà un canvi gran en l'aprofitament global de la classe... Es va notar un augment molt fort en la capacitat de comprensió, d'expressió —tant oral com escrita—, un notable augment de la capacitat globalitzadora i un aprenentatge del treball en grup*".

—*Regnat de Ferran VII i obertura al Romanticisme*. Aquesta experiència de l'I.B. "*Can Tunis*", de Barcelona (Josepa Ballbé i Consuelo Iglesias) respon a l'intent, tantes vegades frustrat, de relacionar dues assignatures que els alumnes estudien per separat i que —evidentment— coincideixen en el temps i en la problemàtica. La col·laboració entre professors d'Història i de Literatura no ha anat més enllà d'unes sessions conjuntes, aigualides. Aquí s'intentava "*un treball diferent que ens permetés sortir del marc angost de l'Institut*". L'experiència —que incloïa elements afectius i emotius— consistí en una "nit romàntica" al castell d'Eramprunyà. Primer, treball en tallers: guerres carlines a través de romanços de cec; música i ball; sentiment en les poesies; misteri i fantasia en les llegendes, i representacions teatrals: "*Don Alvaro*", "*El Tenorio*" i una d'inèdita. A la nit els alumnes escenificaren diversos poemes; hi hagué una "*reprèsentació esperpèntica del trasllat del fè-*

retre de Ferran VIIè a l'Escorial"; actuaren cecs, es cantaren romanços, hi hagué balls, processons amb ciris... tot un "happening", una dramatització per introduir l'alumne en el món del Romanticisme. ¿Què hi diran els assenyats especialistes de la Universitat? ¿Valdria més recitar la lliçó davant uns adolescents abúlics?

—*La lluita per la vida, de Pio Baroja, i el Madrid de la Regència* (I.B. "Maragall", de Barcelona, Juanjo Compairé i Carles Gómez) a través d'un seminari de vint hores, per a alumnes de COU. Textos, vídeos, diapositives, fragments de Baroja, mapes del Madrid de 1900, dades estadístiques, anàlisis de personatges i tipologies, possible validesa com a instrument d'anàlisi d'una societat.

—*Visió conjunta del món actual a COU*, experiència realitzada a l'I.B. "Carles Riba", de Barcelona, per professors de Filosofia, Història, Llengua Catalana, Llengua Castellana, Francès i Anglès, coordinats per Albert Martínez. Els temes d'enfocament interdisciplinari foren: La Revolució científica, la Il·lustració, Romanticisme i Modernitat.

El taller quart recollia alternatives al programa de tercer de BUP, assignatura titulada "*Història i Geografia d'Espanya i dels Països Hispànics*", és a dir, tota la Història, i tota la Geografia. Hom comprèn que els professors assenyats presentin alternatives:

—*I.B. "Joan Maragall"* (Rosa Reglà). Per comprendre més bé el passat immediat i adquirir termes de comparació per valorar les realitzacions actuals, es comença la història d'Espanya a partir de la "*transició democràtica*" (1975-1982), per estudiar, després, el franquisme, i acabar analitzant l'experiència democràtica de la segona República espanyola i les causes del seu fracàs. La segona part del programa —per evitar els possibles riscos de la presentació des del present— pretén ser una evolució ràpida en el temps, estudiant tres grans interrogants de la història d'Espanya que encara són presents: l'endarreriment econòmic, l'aïllament d'Espanya i les dificultats d'integració en un conjunt unitari.

—*I.B. "Jaume Balmes"*: Programació més clàssica, sense oblidar l'evolució lineal ni la visió de totes les grans etapes, però reduint a un trimestre els continguts de Geografia i del període anterior al segle XVIII; el segon es dedica, per tant, als segles XVIII i XIX i el tercer al segle XX.

Altres experiències importants inclouen la utilització d'obres de teatre adequades, com *La Setmana Tràgica* (Elvira Martínez), "*Un intent de retallada deliberada al programa*", per Robert Ruisánchez (I.B. "*Torras i Bages*", de l'Hospitalet), i "*Com es fan unes eleccions i es forma un govern*", realitzada per Lluís Castro i Josep Catà, de l'I.B. "*Barri Besòs*", de Barcelona. "*L'activitat consisteix en la simulació d'un procés electoral a Corts Generals Ordinàries, des de la campanya electoral fins a la formació subsegüent de govern, per mitjà de la participació del grup-classe com a agent polític en els diferents aspectes (partits, votants, grups parlamentaris, etc.)*".

El taller cinquè va reunir "*Experiències de Didàctica de la Història de l'Art*". Es van unir plantejaments d'aplicació concreta de temaris o exercicis, com el treball de "*reconeixement i comentaris de plànols i plantes*", de l'I.B. "*Gaudí*", de Reus (Maria Carme Rodríguez i Montserrat Sadurní), i propostes de canviar el centre d'anàlisi, de la història dels fets artístics a l'educació estètica i icònica. En aquest aspecte s'ha de destacar la proposta del grup "*Aprendre a veure*" de l'ICE de la Universitat de Barcelona.

En el taller sisè comparegueren representants d'experiències centrades en la creació de fons documentals i centres de recursos a nivell de centre. Destacarem les propostes de dos participants:

—*Cap a la creació d'un laboratori de Ciències Socials*. Joan Campàs (I.B. "Rafael de Casanova", de Sant Boi de Llobregat), després de criticar tota la metodologia usual, presenta uns dossiers utilitzats al seu Institut "*concebuts com a instruments de treball de cara a la creació d'un laboratori de Ciències Socials que permeti avançar en la línia d'una història al servei dels alumnes, pensada com un instrument capaç de fer intel·ligibles els fets presents i projectada cap a l'esdevenidor*". Indica que aquests materials fan real i operativa la interdisciplinarietat, elaboren una planificació didàctica vertical integradora de totes les matèries, motiva els alumnes i possibilita els treballs i els ritmes diferents d'aprenentatge.

—*Sobre la creació de material àudio-visual* (Eudald Casanova, José Lisón i Antonio Ventura) reivindica la utilització de les diapositives i del cinema en super-8 i en 16, i indica de quina manera poden realitzar-se àudio-visuals, sèries de diapositives (76, per exemple) sonoritzats i amb veu i música de fons.

La taula rodona que tancà la sessió, va comptar amb la participació de destacades figures de la docència, de l'edició de llibres de text i de materials alternatius (des de Vicens Vives a Akal), i amb la visió crítica i desenfadada de Fabricio Caivano el qual, sense les servituds de la condició de funcionari ni de mentor de joves, va poder perorar sobre l'avorriment que suposa el procés d'aprenentatge i sobre la inadequació entre la institució escolar i la realitat de l'adolescent. Alguns d'aquests aspectes havien estat abordats a la xerrada inicial del dia, que va pronunciar Gonçal Zaragoza.

Quant als aspectes socials i de relació, també els professors d'Història de Batxillerat podem dir que hem arribat a la majoria d'edat. Sense complexos, sense temors falsos, fem la nostra pròpia convenció perquè, entre altres coses, volem conèixer-nos i estar en contacte amb el nostre col·lectiu nombrós i inconnex. Algunes veus parlaren de la necessària Associació de Professors d'Història —que ja existeix en altres comunitats hispàniques—, de la necessitat d'un centre de recursos, de la creació de tota la infraestructura que necessita la nostra professió.

La participació fou molt nombrosa, i el desig d'institucionalitzar les Jornades com una gran festa anual, un mercat i un fòrum es féu palès i fou assumit pels directors dels dos ICEs, i per la cap d'Ensenyament Mitjà de la Conselleria d'Ensenyament.

Us esperem a les pròximes Trobades de Seminaris.

Immaculada González
Ma. Angels Miralpeix
Gonçal Zaragoza